

Słowo wstępne

Niniejszy tom zatytułowany „Religia i polityka” jest zbiorem referatów ogłoszonych podczas II konferencji nt. *Religie i Kościoły a władza i idee polityczne. Historia i współczesność*, którą zorganizował Instytut Religioznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie w dniach 4–5 grudnia 1999 roku. Publikacja zawiera wybór referatów zgłoszonych na konferencję. W zamierzeniu organizatorów celem jej było zwrócenie uwagi na kilka aspektów problematyki tytułowej. Chodziło więc o pewną promocję tematów badawczych zaniedbywanych przed rokiem 1989, a i dzisiaj niejednokrotnie traktowanych jednostronnie także ze względu na ich interdyscyplinarny charakter. Uwaga ta w pierwszym rzędzie dotyczy doktryn prawicowych i ich stosunku do Kościoła i religii oraz związanych z nimi wartości etycznych. Wydaje się, że większość historyków doktryn politycznych i historyków nie uwzględnia w sposób wystarczający tego momentu, czego nie można traktować jako postawy korzystnej dla dogłębnego rozpoznania wielu zagadnień. Historia przez historyków częściej traktowana jest tylko jako pasmo wydarzeń, choć protesty przeciwko takiemu postępowaniu mają miejsce w tym środowisku, sugerując na przykład mariaż tej dyscypliny z innymi¹. Ma to ułatwiać głębsze zrozumienie przyczyn zachodzących zjawisk i mechanizmów nimi rządzących. W naszym wypadku chodziłoby o mariaż historii czy politologii z religioznawstwem.

Poza promocją tematów, które określono wyżej jako zaniedbywane, inspiracją dla zorganizowania konferencji była też chęć wskazywania na rolę religii na płaszczyźnie życia politycznego w szerokim tego słowa znaczeniu, a więc i religioznawstwa, w badaniach o charakterze politologicznym czy historycznym. Na rolę czynnika religijnego w życiu gospodarczym uwagę zwrócono już dawniej.

¹ J. Pomorski, *Historia teoretyczna wobec historii klasycznej*, [w:] Pamiętnik XIII Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich – Poznań 6–9 września 1984 r., cz. I, Referaty plenarne – sekcje, s. 226.

Dowodem tego są rozmaite dzieła naukowe na czele ze słynną pracą Maxa Webera pt. *Etyka protestancka a duch kapitalizmu*. Nic więc dziwnego, że wartości etyczne i idee wynikające z religii, analogicznie oddziaływające na płaszczyznę ideologii, doktryn i programów politycznych, także winny być przedmiotem badań naukowych zajmujących się konkretnymi ruchami politycznymi. Pobudzanie zainteresowań w tym kierunku wydaje się wskazane.

Jeśli mowa o relacji religia – ekonomia, to można zacytować słowa Pierre’a Steina: „Jaki wpływ miała religia na życie ekonomiczne swych wyznawców? [...] religia oddziałuje dzięki swym ideom i poprzez nie”². Inny z badaczy powyższej relacji, Kenneth E. Boulding, pisał: „powodzenie instytucji ekonomicznych zależy w znacznym stopniu od charakteru całej kultury, w której są osadzone, a nie od charakteru samych instytucji”³. Tu należy uzupełnić stwierdzenie tego autora, dodając, iż religia współtworzy kulturę. Wskazywane właśnie zależności analogicznie odnoszą się także i do sfery polityki. W ślad za rozwojem socjologii religii, do której należy rozpoznawanie relacji ekonomia – religia, powinien przyjść czas na politologię religii.

Trzecią inspiracją dla niniejszej konferencji było też poczucie potrzeby dalszego rozwijania badań nad stosunkami pomiędzy religią i Kościołami a systemem komunistycznym, a więc historią dnia wczorajszego albo nawet w niektórych wypadkach dniem dzisiejszym. Problematyka ta nie jest przecież kartą zamkniętą i wymaga dalszych wysiłków badawczych.

Bogumił Grott

² P. Stein, *O niektórych związkach religii z gospodarką* [w:] *Religia i ekonomia*, Warszawa 1989, s. 157.

³ K.E. Boulding, *Religijne podstawy postępu ekonomicznego*, [w:] *Religia...*, s. 63.